

ריאיון עם פוצ'ו לרגל צאת ספרו החדש

נגה מרון

מזה שנים אני חשה שבני דורי, דור תש"ח, אשר חווה על בשרו את ראשית תקומת עם ישראל בארצו, עדיין לא סיים את תפקידו. על הכותבים שבינינו מוטלת, לכל הפחות, חובה מוסרית להעביר לדור הצעיר שמץ מן החוויה שזכינו בה, ואשר עיצבה את רוח העם במאבקו על הקמת המדינה.

אכן, גם תכנית הלימודים אינה מקפחת את קורות היישוב מאז העליות הראשונות, גזירות המנדט הבריטי, ההתגייסות ההמונית, המחתרות, ההעפלה, הכרזת המדינה ומלחמת העצמאות. אני עצמי הייתי מעורה במערכת החינוך הישראלית מיום היווסדה, וידוע לי היטב שבתי הספר שלנו עשו, ועדיין עושים כמיטב יכולתם בנדון. מספר ספרים משובחים שנכתבו על התקופה מוגדרים אף כספרות חובה, ודורות של תלמידים נבחרים על פרקי המאבק המדיני, ועל האתוס של "מעטים מול רבים". אלא שלמרבה הצער, החלק הארי של החומר הנלמד נשכח זמן קצר לאחר הבחינה. ככל שנוקפות השנים נוקף הלב לנוכח הבורות בפרקי ההיסטוריה של מדינת ישראל, בקרב בני הדור שבשבילו המדינה היא עובדה מובנת מאליה.

מסתבר, שצעירי המאה העשרים ואחת אינם מסוגלים להפנים את התכנים שעיצבו את תפיסת עולמם של בני הדור הראשון, ולא אמנה כאן את הסיבות לתופעה המתסכלת בעיקר אותנו, הדור ההולך וכלה.

לכאורה, המורשת קיימת לעד בספרים הרבים שנכתבו על התקופה. ספרים אמורים להיות בני אלמוות! אולם רובם מעלים אבק על מדפי הספריות. מי יכול לקרוא היום ספרים דוגמת "אנשי בראשית" שכתב אליעזר שמאלי? לתומי האמנתי שרק לשונו של הספר היא שהשתנתה מאז נכתב, אך כשניסיתי לעבד אותו מחדש נוכחתי שהבעיה נעוצה בתכנים שאבד עליהם הכלח. אף אני איבדתי עניין בספר המכונן שעיצב את נעוריי. גם סופרי "דור בארץ", ס. יזהר, משה שמיר, יגאל מוסינזון, בנימין תמוז ואחרים, כבר אינם נקראים כיום, אף שהחוויה הספרותית שהעניקו לנו בשעתו, היא אשר העשירה את לשוננו והאירה את עולמנו.

צריך להשלים עם העובדה שעם חלוף העיתים משתנה גם הטעם הספרותי. אולם אף שבעידן הטלוויזיה והמחשבים נותר לצעירים פחות פנאי לקריאה, הם עדיין קוראים, גם כיום, ספרים עתירי דמיון על העולם העתידי, דוגמת ספרי "הארי פוטר", ורבים יותר מתעניינים בספרים המשקפים את הוויית החיים של המתבגרים כאן ועכשיו (ראו רב המכר: "חוכמת הבייגלה"). למרבית הצעירים כיום אין אורך הרוח לקריאת תיאורים ארכניים, אין להם סבלנות לשקוע בהלכי נפש מפותלים, בזרם התודעה. את לבם שובה ספרות מסוג אחר: ספרות שעלילתה מתפתחת מהר והיא מתובלת בהומור ורצופה בדיאלוגים שנונים.

ספרו המחודש של פוצ'ו, (ישראל ויסלר), "חבורה שכזאת היינו", עונה על הקריטריונים האלה. בתוך כך הוא גם מעניק לצעירים את ניחוח התקופה, שאנו בני אותו הדור, משתדלים להחיותה בתודעתם. אני מאמינה שספר זה יקראו בהנאה לא רק בני דורנו המתגעגעים ומבקשים להתרפק על נעוריהם, אלא גם בני הדור שלא ידע את יוסף. הספר הוא, למעשה, גרסה חדשה ומעודכנת של ספרו "חבורה שכזאת", שנכתב זמן קצר לאחר מלחמת העצמאות. "חבורה שכזאת" זכה בפרס ספרותי, היה לסרט מצליח, הפך לרב-מכר, ונדפס במהדורות רבות.

בריאיון שלפנינו מעיד פוצ'ו על מניעיו לכתוב הספר המקורי "חבורה שכזאת", ועל הצורך שהתעורר בו לאחרונה לעדכן אותו, ולשכתבו במתכונת חדשה, שכותרתה: "חבורה שכזאת היינו". להלן הריאיון:

נגה: פוצ'ו, סיפרת לי פעם שאת הספר "חבורה שכזאת", אשר גרם לדור שלם להתגלגל מצחוק, כתבת כשהיית בן עשרים ומשהו. איך עלה בדעתך לכתוב ספר כזה?

פוצ'ו: הרעיון לספר ננעץ בראשי כחמש שנים לפני שכתבתי אותו הלכה למעשה. הייתי בן 14 כשבאתי לביקור בקיבוץ גבעת חיים. ראיתי אוהלים בפאתי הקיבוץ, ולשאלתי ענו לי ששם גרים פלמחניקים. זו הייתה הפעם הראשונה ששמעתי את המילה פלמ"ח וכבר הצליל כבש את לבי. שאלתי מי הם ומה הם עושים. ואמרו לי שלפני הצהריים הם מתאמנים ואחרי הצהריים עובדים, ובלילה הם סוחבים תרנגולות ועושים קומזיציים. זה כל כך תפס אותי, שבו ברגע החלטתי שבגמר הלימודים אני הולך לפלמ"ח וכותב ספר על הווי האוהלים הזה. הצרה הייתה שכאשר הגעתי לפלמ"ח פרצה מלחמת העצמאות, ועל חוויית הכיף של תקופת ההכשרה שמעתי רק מסיפורי צ'זבאטים של אחרים סביב המדורה.

בלעתי את הסיפורים האלה, ותיכף לאחר המלחמה, כשעלינו להתיישב בכפר הערבי הנטוש בית נטיף (לימים קיבוץ נתיב הל"ה) מצאתי לי חרבה עזובה ונסתרת, ושם הייתי כותב את הסיפורים שמילאו לי את הבטן.

נגה: זאת אומרת שאתה הצטרפת לפלמ"ח ונלחמת בלי לעבור את תקופת ההכשרה שאותה תיארתי בספרך?

פוצ'ו: הייתי בהכשרה מסוג אחר. הגרעין שלנו התארגן במחנה אוהלים בקיבוץ עין חרוד, ושם עברנו את אותן חוויות של הכשרה מגויסת, שכללו עבודה במשק, קומזיצים, מתיחות וסחיבות. את אימוני המלחמה של הפלמ"ח החלפנו באימוני התחלה עם בנות וזה היה קצת יותר קשה.

נגה: ואיפה אתה בכל הסיפורים האלה?

פוצ'ו: בספר המקורי "חבורה שכזאת" אני כמעט לא מופיע, משום שכאמור נזרקתי למלחמה בטרם עברתי את ההכשרה המגויסת. לכן דמות המספר כמעט שולית בעלילה, ואפילו שם לא נתתי לה. הרגשתי שלא אהיה הוגן אם אתהדר כחבר הכשרת פלמ"ח, כאשר באותה תקופה הייתי עדיין תלמיד גימנסיה בתל אביב. בספר החדש "חבורה שכזאת היינו" הצלחתי להשתחרר מהתסביך הזה, ונתתי לדמותי את הכינוי סָפִי, אחד מחמשת היוספים שעליו הלבשתי כמה מחסרונותי, כדי שהדמות תהיה יותר אנושית.

נגה: כל חמשת גיבורי הספר נושאים את השם יוסף. מדוע?

פוצ'ו: באותה תקופה מגוון השמות הפרטיים שנתנו הורים לילדיהם היה מצומצם, ובאופן טבעי בכל קבוצת נערים היו הרבה שמות זהים. אולי זאת אחת הסיבות לשפע הכינויים שהיו בפלמ"ח, וגם בקבוצות נוער אחרות. לי הייתה מטרה נוספת לשם אחיד זה: רציתי להדגיש את המשותף בדמותם של הפלמחניקים, שלצופה מן החוץ נראו כולם כאיש אחד: יפי בלורית, אמיצים, אוהבי מולדת, כולם יוספים. אבל במבט מעמיק יותר ניכרים ההבדלים האישיים: יוסף אחד הוא מין יוסיניו כזה של אמא, אחר הוא יוס'קה המנהיג המרשים – נסיך המחנה. יוסי-פס הוא הנער השמן שמחפה על רגשות הנחיתות שלו בעזרת תעלולים ליצניים, ויוס'לה התמים וחסר ההומור, הוא זה שאת יומנו הרווי חלומות רומנטיים, מגלה החבורה וקוראת אותו בשקיקה והזדהות נסתרת, מוסווית בפרצי צחוק.

נגה: והכנסת גם את הרשל, הפליט הבודד שחי בצריף קטן, לא רחוק מן החבורה בפאתי הקיבוץ. מנין שאבת את הרעיון לדמות הזאת?

פוצ'ו: אני בעצמי לא יודע מניין. אולי מתחת לסף ההכרה רציתי להנציח את הרשל בן דודי שנספה בשואה. במחנה שלנו לא היה אדם כזה. הוא נוצר בתהליך הכתיבה, כשהרגשתי צורך לשלב בין בני הארץ גם דמות של פליט מהגולה, מאלה ששרדו והגיעו לקיבוץ כבודדים. מפוחית הפה של הרשל ידעה להפיק רק מנגינות עצובות, עד שברגע של דיכאון בהכשרה היא זאת שפוצחת במחול עליז ומרקידה את כל החבורה, הקולטת את הבחור הבודד והמיוסר. היה זה איזון מסוים לסיוס העצוב של הסיפור עם נפילתו של הקורבן הראשון – יוסינו.

נגה: האם באמת היו אתך במחנה אנשים דומים לאלה שאתה מתאר בספר?

פוצ'ו: כל אחת מהדמויות שבספר מורכבת מכמה טיפוסים שהכרתי. למשל, יוסי-פס, התעלולן של החבורה, הוא שילוב חיצוני ופנימי של שניים מחברי הפלמחניקים, אליעזר פומרנץ ויעקב חי. יוס'קה המנהיג היפה, מורכב מכמה מבכירי ההכשרה שלנו, והיו לנו הרבה כאלה. כשכתבתי על יוסינו חשבתי על יהודה פיינגולד שהיה אתי בקורס מכ"ם בג'וערה, ונהרג בתחילת המלחמה בגיל 17. הרבה קוראים באו אלי בטענות על שהרגתי את יוסינו. ואני התנצלתי והסברתי שלא אני הרגתי אותו, אלא המלחמה. הספר נפתח בסצנה שבה חבורת הנערים שוחטת כבשה ומוצאת בבטנה עובר של טלה. אלגוריה על אותם נערים צעירים שחרב המלחמה פוגעת בהם בטרם הספיקו לחיות. ואמנם בתחילה קראתי לספר בשם "שחיטה בלתי חוקית". אולם שיניתי את שם הספר לפי דרישת הוצאת "מסדה". הם טענו שאף אחד לא יקנה כמתנת בר מצווה ספר בשם זה, פרט אולי לחברי התאחדות הקצבים.

נגה: ופשיטת העור של הכבש השחוט חותמת את הספר. ובנעימה נוגה זאת אתה סוגר את מעגל הדמים חסר התוחלת שגובה המלחמה על כל נוראותיה. האם כיום, בראייה לאחור, יש לך גם הרהורי ביקורת על ספרך?

פוצ'ו: לי לא, אבל מישהו הסב את תשומת לבי לעובדה שתיארתי כקריקטורות את רוב חברי הקיבוץ שבו התאמנה ועבדה החבורה. בספר מלגלים הפלמחניקים על אופן דיבורם של הותיקים, ומנסים להתל בהם. ואמנם כיום אני חש שיחס כזה לא הגיע למי שהיו החלוצים האידיאליסטים שהקימו יש מאין את ההתיישבות השיתופית בארץ. נראה לי שהצגת הדמויות בצורה הומוריסטית

נבעה מתוך נטייתי הטבעית לחפש ולתאר את המגוון והמצחיק בכל מצב, ועם זאת לעולם לא לשים אף אחד ללעג.

נגה: אילו סופרים השפיעו על כתיבתך?

פוצ'ו: בכיתה ו' גיליתי את הספר "חיי אדם" של שלום עליכם, ואחריו בלעתי את כל ספריו. נתפסתי לסגנון המיוחד המתאר חיי עוני ועליבות של יהודי העיירה הגלותית, ומעורר בקורא שילוב של חמלה ופרצי צחוק גם יחד. ספר נוסף שהשפיע עלי הוא "מחניים" של פרנץ מולנר. המתאר משחקים של חבורת נערים, שלכל אחד מהם תפקיד פיקודי, רק אחד מהם, נמצ'ק הקטן, נשאר חייל פשוט, והוא מוצא את מותו באחד התעלולים. יכול להיות שבעקיפין הושפעת מדמותו כשתיארת את יוסיניו.

נגה: מה גרם לך פתאום להחליט להתיישב ולכתוב מחדש את הספר?

פוצ'ו: יכולה להיות תשובה טכנית פשוטה – הוצאת "מסדה", שהפיקה את הספר במשך השנים והוציאה כ-20 מהדורות, פשטה את הרגל (לא בגללי) ופשוט חשבת, שעדיין כדאי שהוא ימשיך להיות מודפס. אבל לאור הערות שספגתי במשך השנים חשבת שצריך להוסיף גם חומר קרבי לתוכן הספר, ובהזדמנות זאת גם לעדכן את לשונו. רבים מאנשי הפלמ"ח קבלו על שכתבתי רק על קטעי ההווי. חסרו להם סיפורי פעילות של מבצעי הפלמ"ח שלא נזכרו בספר המקורי. האומנם? איך זה קרה? גם אני הופתעתי. וההסבר שנתתי לעצמי הוא שאולי לא מצאתי לנכון לשבץ את עלילות פלמ"ח, משום שלא ראיתי בכך צורך, כי בתקופה שבה כתבתי את הספר כל היישוב בארץ היה מודע להן. אולם לאחרונה כשאני נפגש עם תלמידים בבתי ספר, אני שומע אותם ואת מוריהם מתלהבים ואומרים: "איזה כיף היה בפלמ"ח! כל היום קומזיצים ומתיחות וסחיבות!" ואז הגעתי למסקנה שהגיע הזמן לאזן את פרקי ההווי, ולהוסיף לספר החדש תכנים על פעולות שביצע הפלמ"ח.

נגה: אילו תכנים הוספת?

פוצ'ו: בחרתי עלילות שיכולתי להכניס בהן זיק של קונדסות, שאפיינה את הספר כולו.

נגה: למשל?

פוצ'ו: שחרור מעפילים ממחנה המעצר של הבריטים בעתלית. הפעולה התבססה על תרגיל שהפלמ"ח עשה לשומרי המחנה, כאשר הקדים והצליח לנטרל את הרובים שלהם, שלא פעלו ולא ירו על המשחררים. או הפעולה של פיצוץ גשר בנות יעקב, שבו התחפשו כמה פלמחניקים לחיילים בריטיים ששמרו על הגשר. או העלאת מעפילי האוניה "שבתאי לוז'נס'קי" שבה התערבבו חברי פלמ"ח בין המעפילים והגיעו יחד איתם לקפריסין.

נגה: על גב הספר כתוב: "כחמישים שנה חלפו מאז ראה אור לראשונה הספר 'חבורה שכזאת'. הספר שזכה לאריכות ימים, החליף ארבע פעמים את לבושו החיצוני, אך לא את תחתוניו. עכשיו לקראת צאת המהדורה הנוכחית חשבתי שלא ייתכן ללכת חמישים שנה עם אותם התחתונים. האופנה השתנתה והשפה השתנתה."

האם כתבת לגמרי מחדש את הספר?

פוצ'ו: כן ולא. דווקא השתדלתי לשמור על הסגנון התמים שהיה מסממני התקופה. ולצורך השוואה הנה קטע מהספר המקורי, מול אותו קטע בספר החדש:

"זיוה חזרה לשַׁבֵּת, אנו המשכנו להציע את מיטותינו. לאחר כמה דקות שהייתה בוהה ביריעות, החלה לכעכע, אזרה אומץ וקמה –

– 'למה' – ? שאל יוסי – 'שבי עוד קצת'.

– 'לא, אני צריכה לקום מחר. משמרת בוקר. לילה טוב'.

– 'חכי' – הוסיף יוסי. – 'אל תלכי לבד בלילה. שמישהו יקום ללוות אותך. – יוסיניו, גש ללוותה לחדרה!'

יוסיניו הסמיק וקם נבוך ממקומו.

– 'לא לא אין צורך' – אמרה – 'אני יודעת את הדרך בעצמי'.

יוסיניו טלטל בכתפיו וחזר למיטתו."

ובספר החדש:

"זיוה חזרה והתיישרה. אנו המשכנו להציע את המיטות בדממה. לאחר דקה היא החלה לנוע באי נוחות ולבסוף אזרה אומץ: 'אז אני הולכת'.

'למה?' שאל יוסי. 'שבי עוד קצת'.

'לא. אני צריכה לקום מחר מוקדם. משמרת בוקר. לילה טוב'.

'חכי', הוסיף יוסי. 'אל תלכי לבד בלילה. שמישהו ילווה אותך. יוסיניו, אתה לא רואה שהיא מסתכלת עליך?'

האמת היא שזיווה הסתכלה דווקא על יוס'קה, אבל נדמה לי שחופן ממני איש לא הבחין, בייחוד לא יוסקה שישב וחלץ את סנדליו.

יוסיניו הסמיק וקם במבוכה, מסתכל חליפות על זיווה ועל יוסי. 'לא, לא, אין צורך' אמרה, 'אני יודעת את הדרך בעצמי.'

יוסיניו טלטל כתפיו וחזר למיטתו.

וקטע נוסף בגרסתו הקודמת:

– "חכית לה הרבה זמן?" – שאלתי.

– 'שטויות. כשהגעתי למקום כבר הייתה שם. חששה כנראה שהתלתי בה.'

– 'ועם החיפנית שלך גמרת, כפי שאני מבין.'

– 'כן. לא. בעצם לא. מה אגיד לכם? אחרי הכל – שלוש שנות חברות זה לא צחוק.'

– 'אז תחזור לחיפנית?'

– 'למה אחזור? מתי עזבתי אותה? רציתי סתם להשתעשע לילה אחד. אסור לי?'

– 'מותר, מותר', – אמר יוסקה. ואף אנו הנענו ראשינו לאות הסכמה.

ובספר החדש:

"חכית לה הרבה?" שאלתי.

'שטויות. לא הספקתי להגיע והיא כבר הייתה שם.'

'אז עם החיפנית שלך גמרת?'

'כן. לא. בעצם לא. מה אגיד לכם? אתמול זה היה סתם ככה. חד פעמי.'

'אז תחזור לחיפנית?'

'למה לחזור? מתי עזבתי אותה? אסור לי פעם אחת קצת לגוון?'

'מותר, מותר', אמר יוסקה, וכולנו הנענו ראש לאישור.

כאן, בנוסח החדש יש תוספת לדיאלוג זה, שמטרתו להקדים רמיזה לסוד משותף שהיה בעבר בין זיווה ליוסקה, סוד אשר יתגלה בהמשך העלילה.

גם החלפתי צירופי לשון ארכאיים בביטויים מקובלים. במקום, "איזו דאבה!" כתבתי, "איזה חרבון!" ושורות כמו "לא תיארתי לעצמי שיש בך נשמה של שרץ", העדפתי למחוק בכלל.

נגה: אתה הרי יודע שהנוער של היום שונה לגמרי מהנוער של שנות הששים, שקרא ספרים בשקיקה. בטח חשבת על זה, לא?

פוצ'ו: הנוער לא שונה אולי, אבל סדרי העדיפויות שלו שונים. וגם המושגים שלו שונים. הרבה מילים שבזמננו היו שגורות על כל לשון אינן מוכרות כלל לנוער של היום. כשנכדתי בת ה-17 קראה את כתב היד היא הפתיעה אותי בשאלות: "סבא, מה זה הכשרה?" "מה זה הווי?" "מי זאת טוריה?" ועוד מילים שלא עלה על דעתי שנעלמו מהשפה העברית.

לאור זאת הוספתי הערות שוליים למילים רבות, וגם זאת בהומור, כמובן. לדוגמה:

"למגינת לבו – לצערו. (ולא סטנט המורכב ליד הלב לאחר צנתור)."

"פרימוס – כלי בישול קטן, שבסיסו מיכל נחושת, שלתוכו מכניסים נפט ודוחסים אליו אוויר במפוח צמוד. אדי הנפט הפורצים מראש הכלי בוערים תוך רחש בלתי פוסק של טש. טש. "פרימוס" קראו גם למי שאתרע מזלו להיות דייר שלישי בחדרו של זוג נשוי. אני זכיתי להיות "פרימוס" בקיבוץ "נתיב הל"ה" אבל בני הזוג בקשו להחליפני באחר, אחרי שגילו שהנחירות שלי הן מלאכותיות."

"חרמש – מוט ארוך שבקצהו חרב מעוגלת. המשמש בעיקר לקציר ירק, או כאביזר הכרחי למי שמתחפש למלאך המוות."

נגה: סיפרת לי שאתה פוגש תלמידים רבים, שלדעת מוריהם כדאי שיכירו את הסופר שמאחורי ספריך. האם ניסית לבדוק את הנוסח החדש במפגשים כאלה? התלמידים מתעניינים בתקופה שאתה מתאר?

פוצ'ו: הם בעיקר שואלים על קטעים מסוימים האם זה היה באמת? למשל, האם באמת נכנסתם לנוח בחנות נעליים? האם באמת נסעתם ברכבת חמישה אנשים בכרטיס אחד? האם באמת הייתם נוסעים שלושה על זוג אופניים אחד, כששניים רוכבים והשלישי רץ אחריהם? ואני עונה שהדברים שנשמעים פנטסטיים הם בדרך כלל הדברים שבאמת קרו. למשל, המקרה של לייזר, שנשלח בלילה לרוקן את המימייה שלו, וכולנו שמענו את המים המכים על הסלע, ואחר כך הסתבר שהוא אפילו לא הצליח לפתוח את המימייה. זה מקרה שקרה באמת ללייזר שלנו. גם את המסטיק המשלשל ניסינו הלכה למעשה על אחד מחברינו בהצלחה רבה. הסיפור על נער שנפל לבור השתן של הפרות, אני מודה ומתוודה

שהוא אמצאה שלי, אבל לימים התברר לי שזה קרה למעשה לידידתי חסידה פעיל.

נגה: הספר הקודם "חבורה שכזאת" זכה למהדורות רבות. אולם הספר המחודש יצא לאור בהוצאה פרטית – "הוצאת לשון" – ששמה מעלה לא רק חיוך, אלא גם נימה סרקאסטית. מדוע החלטת לעשות זאת?

פוצ'ו: למרות השינויים שחלו מאז התחלתי לכתוב, עלי לציין שמערכת היחסים שבין הוצאות הספרים לבין היוצרים לא השתנתה. לאחר שהספר נמסר להוצאה והודפס, ההוצאה אינה מתייחסת לסופרים ואין להם מושג מה קורה לספר שלהם. רק אחרי כחצי שנה, במקרה הטוב, אנו מקבלים דו"ח על מספר הספרים שנמכרו, ותמלוגים מגוחכים שלא מאפשרים לסופר להתפרנס מכתבתו. עכשיו אני יכול להשתעשע באשליה שאני שולט בגורלו של ספרי.

נגה: לאחר "חבורה שכזאת" כתבת עוד שני ספרי המשך: "אני פחדן אני!" ו"יוסל'ה איך זה קרה?" על אותה חבורת נערים בראשית קום המדינה. האם חשבת לכתוב ספר רביעי על המשך חייהם של בחורי החבורה?

פוצ'ו: לא.

נגה: אולי כדאי שתחשוב?

פוצ'ו: אולי. יש לי עוד המון זמן להחליט, אני אפילו עוד לא בן שמונים.

שתי שאלות משולחן המערכת:

בקריאה אחרת, מתוך סרגל הזמן בו אנו מצויים היום, אני ערה במיוחד לשכונת הקומי והמגוחך, עם הרצין והנעלה בספרך. התמהיל, שאיננו נופל בפח ההרואיזם המשכר, מציג דלפוניות מהתלת חבוקה בחמלה סולחת ואוהבת ואלה מחדירים בספר משב ביקורתי.

האם בקשת לשלב בספרך גם סאטירה חברתית? האם היית ער לביקורת הסמויה העולה במודע או שלא במודע, מתוך העלילה, הדמויות והווי חיי היום-יום הטובלים באונות-אין אונות, התקלסות לצד הקרבה?

האם קוראיך היו ערים לעמדה הביקורתית/מהתלת או שנסחפו ברוח ההרואית, שעטפה כשלייה את בני אותו הדור?

ושאלה נוספת:

מתוך קריאת הספר עולה בי התחושה שאתוס הרעות והאחוזה, המייצג סגולות נעלות, ניזון גם מערכים העשויים להיתפס בעת אחרת, באורח שונה: חיפוי, השתקה, חישוק, הימנעות מביקורת, היסחפות אחר מי שמעז לבצע יותר מכל מעשי תעלולים, (הגובלים לעיתים בהתעללות), הצנעת ה"אני" לטובת ה"אנחנו" וכד'. האם כל אלה היו בלתי נמנעים בחברה הנלחמת על חייה ומבקשת לשרוד? ספרך מתכתב, לא במקרה, עם נמצ'ק מ"מחניים" ו"איזהו גיבור". העקדה ושחיטת התמימים ממסגרת את העלילה. דומה שיש כאן אמירה חברתית מאוד מאוד נוקבת. האם היית ער לכך כשכתבת את הספר? והיום? האם אינני קוראת את הספר נכון?

פוצ'ו:

נתחיל מהסוף.

אכן רציתי לגמור את הספר באמירה נוקבת, והיא אולי האמירה היחידה שכתבתי במכוון: מסר נגד המלחמה. אמנם לא הייתי תמים עד כדי להאמין, שניתן לעצור מלחמה על ידי ספר, אבל אולי ניתן בעזרתו להכניס לראש הקורא את ההכרה, שהנעורים והתעלולים לא יחיו לנצח, ואי פה אי שם מרחף מעל ראשנו אותו מגל, שיום אחד יונף ויסגור את המעגל.

אנשי החבורה שלי, אותם פלמחניקים מהוללים, הם בעצם מלאים חסרונות כרימון, (חוץ אולי מיוסיניו הקטן שעוד לא הספיק להתקלקל). זאת חבורה קטנה מתוך חבורה גדולה יותר, ומה שמאחד את חבריה הוא האוהל, שבו הם גרים והשם המשותף לחמישתם. בניגוד להם, ב"מחניים" יש חבורה שלה מנהיג, ויש לה מטרה ויעוד – איסוף מֶרְק המדביק את החלונות. לפנינו סאטירה ברורה, המודגשת בשפע המפקדים של החבורה, שיש בה רק חייל אחד. לעומתה – בחבורה הקטנה שלי אין מפקד מוצהר, ואם יש מטרה ואכן יש – הריהי מוצנעת בתוך סיפורי עלילה המתרחשים בזה אחר זה.

אם בכל זאת מצאת בספר סאטירה או ביקורת חברתית, זה קרה שלא במכוון במהלך הכתיבה. אם ניחנתי במשהו, זה אולי רק בחוש הסתכלות, הבורר לו את המצחיק שבכל מצב. אם, למשל, השיעור הראשון בנשק, זה שהכול מתרגשים לקראתו, מסתיים לבסוף בכך, שבסליק הסודי נמצא רק כדור אחד של רובה, הרי זו סאטירה הנובעת מתוך המציאות של אז. השתמשתי בה לא כדי לעקוץ, אלא כדי לציין עובדה מצחיקה, אשר למעשה צריכה להדאיג.

תוך קריאת השאלותיים, לא יכולתי שלא להתפעל מתיאור הרוח ההרואית, שעטפה כשלייה את אותו דור, שמצד אחד "אומתם לא הייתה להם אם / לא ידעה בצאתם לדרך", כנאמר בשיר "מסביב למדורה" של אלתרמן. באותה תקופה האומה וגם הלוחמים, היו בטוחים בצדקת דרכם, בניגוד לפיצול הדעות המלוות את דרכי הלוחמים כיום.

לא פלא, שלא ראיתי שום צורך להבליט ביקורת על הדרך והמטרה, שעמדו מול חבורת הפלמ"ח, והקורא הרוצה לחפש את הביקורת הסאטירית אצלי, מוטב שיצטייד בזכוכית מגדלת.